

VITAMINI, MINERALI, DROGE

PR –Naravoslovje – kemija
Dr. Nika Golob

VITAMINI

- **Vitamini** so organske snovi, potrebne za življenje.
- Bistveni so za normalno delovanje telesa, za uravnavanje presnove ter za rast, razmnoževanje in delovanje tkiv in organov.
- Razmeroma majhno število vitaminov omogoča potek velikega števila nujno potrebnih encimskih reakcij.
- Človeško telo ne more tvoriti vitaminov ali pa jih tvori v nezadostnih količinah.
- Sonce (ultravijolični žarki) pospeši nastajanje vitamina D v koži, črevesne bakterije proizvajajo vitamin K in biotin.
- Vitaminov A, E, C, B1, B2, B6, B12 folne kisline in pantotenske kisline telo ne more tvoriti samo, zato jih moramo vnesti s hrano ali z vitaminskimi izdelki.

VITAMINI

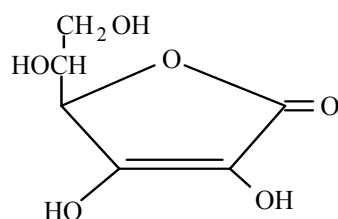
- **Pojem VITAMIN** (VITA = življenje, AMIN = organska spojina z amino skupino) je leta 1911 uvedel raziskovalec Funk. Domneval je, da so vitamini skupina snovi, ki vsebujejo aminoskupino. Z odkrivanjem novih vitaminov se je pokazalo, da ni tako. Ime pa se je ohranilo.

TOPNOST VITAMINOV

- **Vitamin C in vitamini skupine B so topni v vodi.**
 - Hitra presnova
 - Nahajanje v celičnih in medceličnih tekočinah.
 - Hitro izločanje (ledvice, koža)
 - Kratkotrajne zaloge v organizmu – potrebno redno uživanje

TOPNOST VITAMINOV

- **Vitamini A, D, E in K so topni v maščobah.**
 - Počasna presnova.
 - Telo jih vsrka kot maščobe ali skupaj z njimi.
 - Nahajanje v maščobnem tkivu.
 - Zaloge v organizmu so dolgotrajne – potrebni minimalni vnosi s hrano.

VITAMIN C

- Najpomembnejši antioksidant v ekstracelularni tekočini.
- Organizem varuje pred reaktivnimi prostimi radikali.
- Pomanjkanje askorbinske kisline povzroči skorbut, tj. napako pri nastanku beljakovine kolagena.
- Nahaja se v sveži zelenjavi in sadju ter kislem zelju.
- **Vitamin C** so v letih 1928–1932 sočasno odkrili znanstveniki v različnih državah.
- **Vsebnost vitamina C** v zelenjavi (zelju) se z dolžino shranjevanja na sobni temperaturi bistveno zmanjša. Po treh dneh ga je kar 70 % manj.
- **Če kadite**, potrebujete več vitamina C. Ena cigareta ga uniči 25 do 100 mg.

MINERALI

- **Minerali so snovi anorganskega izvora.** Največkrat so v obliki soli.
- Minerali so nujno potrebni za delovanje in absorpcijo
- **Mikrominerali** so tisti minerali, ki jih potrebujemo manj kot 100 mg na dan.
 - elementi v sledovih, to so, železo, baker, cink,
 - mikromineralne, katerih vnos ne presega 5 mg na dan: krom, mangan, fluor, jod, kobalt, selen, arzen, bor, vanadij, nikelj, kadmij, litij, svinec in molibden.
- **Makrominerali** so tisti minerali, ki jih potrebujemo več kot 100 mg na dan: natrij, kalij, magnezij, klor, fosfor, kalcij.

Znaki pomanjkanja nekaterih mineralov

Mineral	Znaki pomanjkanja
cink	bele pege na nohtih, utrujenost, dermatitis, izpadanje las, zmanjšana spermatogeneza, motnje obrambnega sistema
fosfor	slabost, utrujenost, rahitis
jod	pomanjkanje energije, počasno duševno odzivanje, golša
kalcij	rahitis, osteomalacija (mehčanje kosti), osteoporoza (krhkost kosti)
magnezij	drhtenje, mišični krči, utrujenost
selen	staranje kože, izguba življenjske moči
železo	slabokrvnost, utrujenost, pomanjkanje energije, zmanjšana odpornost proti okužbam

Analiza stanja – prehrana v Sloveniji

- Premalo dnevnih obrokov
- Premalo sadja in zelenjave
- Preveč živalskih maščob in rdečega mesa
- Uživanje polnomastnega mleka in mlečnih izdelkov
- Preveč hitre hrane
- Aromatizirane alkoholne pijače
- Dosoljevanje hrane

Prehranska piramida

Nova prehranska piramida (Willet in Stampfer, 2003)

Stara prehranska piramida

DROGE

- **Droga** je v farmaciji surovina rastlinskega, živalskega ali mineralnega izvora za izdelavo zdravilnih pripravkov (cele rastline ali deli, rastlinski izločki) Z ekstrakcijo pridobivamo zdravilne učinkovine.
- **Mamila** ali **droge** so snovi, ki človeku med ali po uživanju povzročijo dobro počutje ali trans (psihotropne snovi). Hitro povzročajo odvisnost. Vpliva na spremembo počutja, mišljenja in vedenja.

DROGE

- Dovoljene droge (poživila):
 - Tobak – nikotin (problem: CO, metanol, fenoli, HCN, katran, zamašitev ožilja)
 - Alkohol – etanol (problem za jetra, celotno družino)
 - Kava – kofein
 - Čaj - tein
- Mehke droge – nedovoljene (hašiš, marihuana, LSD, ekstazi...)
- Trde droge – nedovoljene (kokain, opij, ekstazi, alkohol)